

Høringsinnspill til anskaffelsesutvalget fra Stiftelsen Miljøfyrtårn

Stiftelsen Miljøfyrtårn er landets mest brukte ordning for miljøledelse, med over 9600 sertifiserte virksomheter. Miljøfyrtårn er en offentlig anerkjent ordning for tredjepartssertifisert miljøledelse i forbindelse med offentlige anskaffelser i EU og EØS, tilsvarende ISO14001 og EMAS. Ordningen skal bidra med positiv miljøeffekt gjennom konkrete tiltak av vesentlig betydning i de sertifiserte virksomhetene. Over 9600 virksomheter er miljøfyrtårnsertifisert. Stifterne våre er LO, NHO, Virke, SMB Norge, KS, Innovasjon Norge og en rekke kommuner og fylkeskommuner.

Vi viser til anskaffelsesutvalget.no og til spørsmål presentert på KS Anskaffelsesforum 27. april i år. Våre innspill omhandler spørsmålet om hvordan klima og miljø kan styrkes i offentlige anskaffelser.

Hva er etter din vurdering de tre viktigste poengene som utvalget bør ta hensyn til i utformingen av nye bestemmelser om klima og miljø?

- 1. Grønn omstilling i næringslivet som eksplisitt målsetting for offentlige anskaffelser: Effekten av å stille miljøkrav til leverandøren, ikke bare varen eller tjenesten som leveres**

Offentlige anskaffelser kan i langt større grad bidra til grønn omstilling i næringslivet. Miljøfyrtårn mener at dette bør være en eksplisitt målsetting for offentlige anskaffelser, gitt alvoret i klima- og naturkrisen og det store potensialet som ligger i miljøkrav i offentlige innkjøp.

Nærings- og fiskeridepartementet har innført et prinsipp om at «prosjekter som skal få støtte gjennom det næringsrettede virkemiddelapparatet skal ha en plass på veien mot lavutslippssamfunnet.» Dette er et godt prinsipp som bør overføres til offentlige anskaffelser: **Enhver leverandør av varer eller tjenester til det offentlige, bør kunne vise at den bidrar til å nå klima- og naturmålene.** Det vil bidra til å sikre klima- og miljøeffektiv bruk av samfunnets ressurser.

Miljøsertifisering er et miljøeffektivt krav i offentlige anskaffelser. For å oppnå sertifisering med Miljøfyrtårn, ISO14001 eller EMAS, må leverandøren gjennomføre en analyse av hva som er de vesentlige miljøaspektene i virksomheten, herunder påvirkning på klima og natur. Leverandøren må sette konkrete mål innenfor vesentlige områder, definere tiltak og indikatorer og måle fremgang. Arbeidet skal forankres i ledelsen som også skal vurdere måloppnåelse jevnlig. Slik arbeider leverandøren for å kontinuerlig forbedre vesentlige miljøaspekter ved egen drift og i verdikjedene. Det påvirker miljøavtrykket til varene / tjenestene virksomheten leverer.

Mer aktiv bruk av krav om miljøsertifisering til leverandører av varer og tjenester til det offentlige, vil bidra til å få fart på den grønne omstillingen i næringslivet. For eksempel forteller kommunale innkjøpere oss at de ser en omlegging i lokalt næringsliv når kommunen systematisk begynner å stille krav om miljøsertifisering i anskaffelser. Flere kommuner har støtteordninger til miljøsertifisering fordi de ser effekten av lokalt næringslivs systematiske arbeid for kontinuerlig miljøforbedring.

Likevel erfarer vi at miljøsertifisering kan være et undervurdert krav i offentlige anskaffelser.

Miljøfyrtårn og flere av våre samarbeidspartnere kontaktes av bedrifter som jobber kontinuerlig med å redusere fotavtrykket på klima og natur fra egen drift og verdikjeder, og som er frustrert fordi offentlige innkjøpere ikke verdsetter innsats og investeringer som bidrar til å nå klima- og naturmålene. Praksisen står i kontrast til de skyhøye politiske ambisjonene på området og tydelige uttalelser om at offentlige er og skal være et viktig virkemiddel i det grønne skiftet. **Manglende**

etterspørsel av «grønne» leverandører kan motvirke grønn næringsutvikling, kanskje særlig blant små og mellomstore bedrifter som ofte er avhengige av forutsigbare inntekter fra offentlige kontrakter for å gjøre grønne investeringer.

Hensynet til små og mellomstore bedrifter (SMB) bør være førende for utvalgets arbeid, også med tanke på miljøkrav. **Den beste måten å hensynta SMBer på, er ikke å senke ambisjonene for miljøeffekten av anskaffelsen, men å stille kravene på en slik måte at også mindre bedrifter kan levere.** Slik kan offentlige oppdragsgivere bidra til å stimulere til grønn omstilling blant små og mellomstore bedrifter, og dermed styrke lokalt næringslivs fremtidige konkurransekraft. Av nærmere 7400 miljøfyrtårnsertifiserte virksomheter i privat sektor, har over 3200 virksomheter ti eller færre ansatte. Over halvparten av disse er enkeltstående virksomheter, det vil si at de ikke er tilknyttet et hovedkontor. Å stille miljøkrav til leverandørene behøver altså ikke være til hinder for små leverandører, men kan tvert imot gi små bedrifter det incentivet de behøver for å komme i gang med kontinuerlig forbedring av eget klima- og miljøavtrykk.

2. Tydeliggjøre mulighetsrommet innkjøpere har til å stille krav om miljøsertifisering

Lovverket gir innkjøper stort handlingsrom til å stille miljøkrav til leverandøren, som kvalifikasjonskrav eller kontraktsvilkår. UiBs høringsinnspill viser til at lovens kapittel om kvalifikasjonskrav kan være vanskelig å forstå, med henvisning til forholdet mellom krav og dokumentasjon av miljøledelse. Vi støtter innspillet om at dette bør tydeliggjøres. **Vi får henvendelser fra SMBer som synes det er utfordrende når innkjøper ber om en «beskrivelse av miljøledelsestiltak».** Virksomheter som arbeider kontinuerlig med å forbedre vesentlige miljøaspekter, opplever å tape anbud fordi de ikke har kapasitet til å beskrive tiltakene godt nok. Å vise til tredjepartssertifisering er et kvalitetsstempel, men ingen beskrivelse. **Vi oppfordrer til å tydeliggjøre innkjøpers mulighetsrom til å stille krav om tredjepartssertifisert miljøledelse.** Lovverket kan med fordel også tydeliggjøre at miljøsertifisering kan stilles som kontraktsvilkår der det vil være konkurransehemmende å stille dette som et kvalifikasjonskrav.

Miljøfyrtårn opplever også at dagens veiledning kan skape usikkerhet om innkjøpers mulighetsrommet til å stille krav om tredjepartssertifisert miljøledelse. Blant annet har DFØ hevdet at prinsippet om konkurranse kan være til hinder for krav om miljøsertifisering. Det kommer man enkelt utenom ved å stille kravet som et kontraktsvilkår. Riksrevisjonens undersøkelse om grønne offentlige anskaffelser sier at et krav om miljøsertifisering ofte vil være uforholdsmessig. Dette er tilbakevist i en juridisk betenkning av advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig som skriver: *«Det å kreve fremlagt attester utstedt av uavhengige organer som dokumentasjon for at leverandøren oppfyller visse miljøledelsessystemer eller -standarder, vil etter vårt syn ikke være et særlig byrdefullt krav i de fleste tilfeller».*¹ I sin innstilling til Riksrevisjonens undersøkelse av grønne offentlige anskaffelser, viser flertallet i Stortingets kontroll og konstitusjonskomite til mulighetene lovverket gir til å stille krav om miljøledelse, og at dette må gjøres godt kjent. En samlet komité stiller seg bak Riksrevisjonens konklusjoner og kritikk, *«men viser til at lovverket åpner for å stille miljøkrav som óg omfatter standardar og miljøleing».*²

Tilknytningskravet kan med fordel også tydeliggjøre at leverandørens kontinuerlige forbedring av vesentlige miljøaspekter påvirker miljøavtrykket til varen/ tjenesten, slik Stortinget påpeker i sin innstilling til Riksrevisjonens undersøkelse om grønne offentlige anskaffelser. Et krav om

¹ Se betenkningen her: https://www.miljofyrtarn.no/wp-content/uploads/2023/04/Juridisk-betenkning_miljoledelse-som-kvalifikasjonskrav_SVW_endelig-versjon_mai2022.pdf

² Se innstillingen her: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2021-2022/inns-202122-249s/>

miljøsertifisering vil ofte være både relevant, forholdsmessig og ha den nødvendige tilknytningen til leveransen. Dette fremgår av Simonsen Vogt Wiigs rettskildemessige gjennomgang.

3. Minimere den juridiske risikoen ved å stille miljøkrav

«KOFA-spøkelset» er et kjent begrep blant innkjøpere. Risikoen for å bli klaget inn til KOFA kan hindre innkjøpere fra å stille ambisiøse miljøkrav. Det er et stort paradoks som går imot marsjorden fra politisk hold. **Vi oppfordrer utvalget til å foreslå en innretning av lovverket som gjør det til en større risiko å ikke stille tilstrekkelig ambisiøse klima- og miljøkrav.** Vår første anbefaling om å gjøre det til en eksplisitt målsetting at anskaffelsene skal bidra til å fremme et grønt næringsliv, kan bidra til dette. En slik innretning vil også være i tråd med ambisjonene i EUs grønne giv.

Hvordan kan bestemmelsene gjøres enklere og mer operative og effektive?

Standardiserte miljø- og dokumentasjonskrav forenkler anbudsprosessen for alle involverte. Tredjepartssertifiserte ordninger som miljøsertifisering og miljømerking gir faglig kvalitetssikring og en enkel dokumentasjon. Det er særlig forenklerende for små innkjøpere og små leverandører. Miljøsertifisering er forenklerende for innkjøpere som kan sjekke sertifikat/lisensnummer heller enn å vurdere kvalitative beskrivelser. En god vurdering krever miljøfaglig innsikt i vesentlige miljøaspekter og effektive tiltak i den aktuelle bransjen. Krav om miljøsertifisering er også forenklerende for leverandører som da møter likelydende krav fra alle innkjøpere og kan vise til sertifikat/lisensnummer heller enn å benytte ressurser på kvalitative beskrivelser. DFØs kriterieveiviser anbefaler ulike elementer av miljøledelse i ulike anskaffelser, for eksempel rutiner for matsvinn i anskaffelser av måltidstjenester eller rutiner for ruteoptimalisering ved transporttjenester. Å benytte anerkjente standarder fritar det offentlige fra å utarbeide parallelle krav. Miljøkravene i standardene oppdateres løpende.

Det ligger et stort effektiviseringspotensial i å benytte etablerte miljøstandarder som miljøsertifisering og miljømerking. **Der det er tilgjengelig, bør bruk av miljøsertifisering av virksomheten og miljømerkede produkter være minimumskrav i offentlige anskaffelser**, enten som absolutte krav (hhv. kvalifikasjonskrav og kravspesifikasjon) eller som kontraktsvilkår i umodne markeder. Disse kravene går godt sammen. Minimumskravene bør kombineres med andre miljøkrav.

Kontakt oss gjerne for ytterligere informasjon. Kontaktperson er seniorrådgiver Øygunn Sundsbø Brynildsen: oygunn@miljofyrtarn.no/41419697. Se også vårt høringsinnspill til Nærings- og fiskeridepartementet ang. miljøkrav i offentlige anskaffelser og vår nettside om grønne innkjøp.³

Vi ønsker utvalget lykke til med et viktig arbeid.

Med vennlig hilsen,
Ann Kristin Ytreberg

Administrerende direktør
Stiftelsen Miljøfyrtårn

³ Miljøfyrtårns nettside om miljøledelse i innkjøp: <https://www.miljofyrtarn.no/virksomhet/om-oss/miljodokumentasjon-ved-innkjop/innkjoper/> Vårt høringsinnspill til NFD 8.3.2023: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-3/id2938509/?uid=5e528a21-8ad0-4a3b-be4e-3767cdc0284f>